

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

คนไทยกับป่า*

Thai People and Forest

ผู้เขียน: พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

Author: Phra Dhammapidok (P.A. Payutto)

พระแสงจันทร์ จิตสาโร (เหล็กศรี) และพระมหามิตร จิตปาโก

Phra Sangjun Thitasarro (Leksri) and Phramaha Mit Thitapaโก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 04nongbual@gmail.com

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง คนไทยกับป่า ที่ผู้เขียนสนใจ และนำมาวิจารณ์ต่อไปนี้ เป็นผลงานของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ลำดับที่ 83 จัดพิมพ์โดยศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์องค์การค้ำชูสุภา พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2543 จำนวนพิมพ์ 100,000 เล่ม ฉบับที่ผู้วิจารณ์นำมานี้เป็นครั้งที่พิมพ์ครั้งแรก เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการ พิจารณาเห็นว่าหนังสือที่มีคุณค่า จึงได้จัดพิมพ์เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมสังคมศึกษา สำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอน และอนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้ แต่งแบบร้อยแก้ว ความเรียง โดยเลือกใช้วัฒนธรรม ภาษา สำนวน ที่เกี่ยวกับป่าอ่านแล้วเข้าใจง่าย มีเนื้อหาเชื่อมโยง

กันอย่างน่าสนใจ ผู้แต่งได้อธิบายถึงความเป็นมาของป่าในอดีต และพูดถึงสถานการณ์คนไทยกับป่าในปัจจุบันว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร และมองไปถึงอนาคต เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าป่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีพ และมนุษย์มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติต้องอิงอาศัยกัน เมื่อมนุษย์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบขาดจิตสำนึกย่อมส่งผลกระทบต่อตนเองและส่วนรวม และผู้แต่งได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการทำลายป่าในการพัฒนาและการอนุรักษ์ทำให้ป่ายังอยู่ถาวรแบบอุดมสมบูรณ์ ธรรมชาติไม่เปลี่ยนแปลง นับได้ว่าเป็นหนังสือที่มีคุณค่ายิ่ง ทั้งทางด้านการศึกษา และการนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต

*ได้รับบทความ: 28 มิถุนายน 2561; แก้ไขบทความ: 19 เมษายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 4 มิถุนายน 2562

2. โครงสร้างของหนังสือ

โครงสร้างเนื้อหาของหนังสือคนไทยกับปา ผู้เขียนนำมาวิจารณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ตอน 1 ไทยอดีตกับปา ผู้แต่งได้กล่าวถึงความเป็นมาของปากับคน ในสมัยพุทธกาลและวัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวข้องกับปาในอดีต ว่าเป็นเรื่องระบบของการพึ่งพาอาศัยกันมีความรู้สึกที่พึ่งพาต่อกัน ความรู้สึกที่พึ่งพาเหล่านี้ ได้เลื่อนรางหายไปพร้อมกับการรับเอาวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาคนไทยปัจจุบันนี้ใช้สอยประโยชน์จากธรรมชาติ แต่จะไม่คำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดแก่ธรรมชาติไม่คำนึงถึงประโยชน์ และความเสียหายของส่วนรวมในระยะยาว ไม่มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมหรือต่อส่วนรวม

ตอน 2 ไทยปัจจุบันกับปา ผู้แต่งได้อธิบายถึงสภาพความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยปัจจุบันกับปา มองปาเป็นเครื่องหมายของความล้าหลังหรือการไม่พัฒนา ซึ่งทำให้คนไทยตัดไม้ทำลายป่ากันมากมาย เพื่อสร้างความเจริญที่เรียกว่าการพัฒนา และแนวคิดเดิมของตะวันตก มองมนุษย์แยกออกจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นความคิดที่ผิด การมีฐานแห่งความคิดที่ผิด มนุษย์ก็ดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิด ทำให้เกิดปัญหาแก่ชีวิตของตนเอง สังคม และเกิดปัญหาแก่ธรรมชาติ เพราะจะต้องไปเบียดเบียนทำลายธรรมชาติเกิดผลกระทบต่อบุคคลทั้งสังคมและธรรมชาติ

ตอน 3 ไทยอนาคตกับปา ผู้แต่งได้นำเสนอหลักการทั่วไปในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ การแก้ปัญหาโดยเอื้อต่อประโยชน์ส่วนตัวของ

บุคคล และการแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์แก่สังคม คือ มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม และในการแก้ปัญหานั้น จะต้องเป็นการแก้ปัญหาอย่างเป็นลำดับขั้นตอน คือ 1) การแก้ปัญหาใน ระดับพฤติกรรม คือ ทำอย่างไรจะให้มนุษย์มีพฤติกรรมที่ไม่ทำลายป่า แต่ให้มีพฤติกรรมที่อนุรักษ์ป่า หรือมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการอยู่ด้วยดีของป่า 2) การแก้ปัญหาใน ระดับจิตใจ ต้องประกอบด้วยจิตสำนึกรับผิดชอบต่อ ความเมตตา กรุณา มีทำที่ของจิตใจที่ชื่นชมความงามของธรรมชาติ ความรู้สึกเป็นสุขในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และ 3) การแก้ปัญหาในระดับปัญญา เริ่มตั้งแต่การมองเห็นเหตุผลหรือมองเห็นประโยชน์ในการที่จะมีพฤติกรรมอย่างนั้น และแนวทางในการแก้ปัญหาธรรมชาติแวดล้อมเป็นขั้นๆ 3 ระดับจะต้องประสานกลมกลืนและเกื้อกูลกันด้วยเพราะธรรมชาติอาศัยซึ่งกันและกัน

3. สารสำคัญของหนังสือ

เนื้อหาในหนังสือนี้ ผู้วิจารณ์สรุปให้เห็นสารสำคัญของเนื้อหาในแต่ละตอน ดังนี้

ประเด็นแรก ไทยอดีตกับปา

ผู้แต่งได้อธิบายให้เห็นว่า ในอดีตนั้น พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับปาไม่ว่าการรักษাপาเป็นการทำประโยชน์ให้กับส่วนรวมและมีมุมมองในเรื่องของปัญหาสิ่งแวดล้อมว่า มีคนไทยไม่มากที่ตระหนักในเรื่องนี้ จากประเด็นข้างต้นจะเห็นว่า แนวทางคำสอนพระพุทธองค์เน้นให้พุทธสาวกดำเนินชีวิต และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประโยชน์สูง ประหยัดสุด อันเป็นหลักการของการอนุรักษ์ทรัพยากร มีปรากฏในพระวินัยปิฎก

(Thai Tipitaka 4/78/107) พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงเป็นนักสุขอนามัยชั้นยอด ทรงแนะนำให้พระภิกษุทั้งหลาย รักษาความสะอาด ที่อยู่ ที่ฉัน เพื่อไม่ให้ เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค พระพุทธองค์ทรงเน้นเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ทั้งใกล้ตัวและไกลตัว ทรงแนะนำให้ภิกษุได้ช่วยป้องกัน และรักษาความ สมดุลสภาพแวดล้อมใกล้ตัว และระบบสิ่งแวดล้อม รอบตัวทุกระบบ หากมีการสูญเสียความสมดุล ระบบเกิดขึ้นเมื่อใดก็จะก่อให้เกิดปัญหาขึ้นทันที และความสัมพันธ์ของคนไทยกับป่าในอดีต ธรรมชาติ ป่าไม้ก็อยู่ตามธรรมชาติของธรรมชาติ แต่มนุษย์คิด เอาเองว่าตนเองเป็นเจ้าของ เพื่อเข้าไปเปลี่ยนแปลง ธรรมชาติตามความต้องการโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบ กับสิ่งแวดล้อมที่จะตามมา จากมุมมองดังกล่าว มีผู้ได้ให้ความคิดเห็นว่า เมื่อมนุษย์จะพัฒนาสิ่งใด จะต้องคำนึงถึงให้มากที่สุด การพัฒนาจะต้องไม่ ให้ กระทบระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติหรือ หากจะมีก็ให้น้อยที่สุด การพัฒนาโดยมุ่งทาง เศรษฐกิจอย่างเดียว โดยไม่สนใจต่อสิ่งแวดล้อม จะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนไปไม่ได้เลย เราจะต้องเอา สิ่งแวดล้อมมาเป็นตัวควบคุมความเจริญทาง เศรษฐกิจ หมายความว่า ให้เอาความเจริญทาง เศรษฐกิจอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการอนุรักษ์สภาพ แวดล้อมหรือการเติบโตขึ้นโดยไม่รังแกธรรมชาติ (Seuasungnern, 2009 : 41)

ผู้แต่งอธิบายให้เห็นว่า วัฒนธรรมของคน ไทยเกี่ยวข้องกับป่าในอดีตนั้นมีความเข้าใจความเชื่อ ว่าธรรมชาติทุกอย่างต้องพึ่งพาอาศัยกันการเกื้อกูล และพึ่งพากันในระบบนิเวศ ซึ่งในทางพุทธศาสนา คือ หลักปฏิจจสมุปบาท คติความเชื่อ ดังกล่าว

นำไปสู่พิธีกรรมเกี่ยวกับป่ากลายเป็นวัฒนธรรม ประเพณีสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ในประเด็น ดังกล่าวนี้น บุญยงค์ เกศเทศ ได้กล่าวไว้ว่า สังคม ชนบทอีสานจะเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม เชื้อถือในเรื่องบาปบุญ คุณโทษ ขวัญ วิญญาณ เทวดาอารักษ์ ตลอดจนผีสางานางไม้ โดย มีการเซ่นสรวง ดอนปู่ตา ตามฤดูกาล เพื่อสร้าง ขวัญและกำลังใจหรือแก้ไขปัญหาวิตเปรี๊ยะ เหมือนภูมิคุ้มกันภัยพิบัติทั้งหลายทั้งปวงมิให้มาก ล้ำกรายตนหรือครอบครัว ตลอดจนทุกชีวิตใน ชุมชน ซึ่งความเชื่อดังกล่าวยังคงมีอำนาจแฝงลึก ในห้วงสำนึกของชาวบ้าน แม้จะขาดเหตุผลในการ พิสูจน์ความจริงที่เป็นรูปธรรมก็ตาม เช่นเดียวกับ ภาวดี ทะไกรราช ที่เห็นว่าการพึ่งพาระหว่างคนกับ ป่าดังกล่าว ก่อให้เกิดความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี และกิจกรรมที่แสดงออกถึง การรู้คุณค่าของ ทรัพยากรป่าไม้ การบวชป่าจึงเป็นอีกวิธีการที่ บ่งบอกถึงเจตนาของชุมชนที่จัดทำขึ้นและมีความ สำคัญต่อการ ดำรงชีพของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมโดยรวมของผืนป่า (Takrairac, 2016)

จากที่กล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับมุมมองของพุทธทาสภิกขุ ที่ได้ให้ความสำคัญกับ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะเป็น สิ่งที่เอื้ออาศัยซึ่งกันและกัน ทุกสิ่งทุกอย่างจะต้อง อยู่เป็นเพื่อนกัน ต้นไม้ สัตว์เดรัจฉาน จะต้องอยู่ใน ฐานะเป็นเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน แม้ไม่มีคน ไม่มีมนุษย์ ต้นไม้ยังอยู่ได้แต่ถ้า ไม่มีต้นไม้พืชทุกชนิดทั้งหลาย คนจะอยู่ไม่ได้จึงควร รู้จักบุญคุณและต้องบูชาบุญคุณของต้นไม้ ซึ่งเรียก

ว่า ศีลธรรมที่พึงประพจน์ต่อโลก สัตว์เดรัจฉาน หรือพฤษชาติทั้งปวง ปัจจุบันเป็นวิฤตการณ์ คนไร้ศีลธรรม มีแต่ทำลายป่า เมื่อทำลายป่าแล้ว ผลก็มาถึงคนเหล่านี้เอง เช่น ฝนตก โรคระบาด อาหารไม่มีจะกิน จะไม่อยู่ด้วยความเอือกเย็นสิ่งเหล่านี้ เป็นโทษที่จะเกิดขึ้น จากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ (Buddhadasa Phikku, 2011 : 105) ฉะนั้น ป่าไม้จึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีพ สร้างความสุขให้ทุกสรรพสิ่ง แม้พระพุทธเจ้าก็ยังใช้ประโยชน์จากป่าในการบำเพ็ญเพียร และมนุษย์ควรอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้โดยไม่เบียดเบียนกัน จะเห็นได้ว่า ในอดีตพุทธศาสนิกชนรักป่าเพราะป่า คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้า และศิษย์ของพระองค์อาศัยอยู่ในป่า เพราะป่า คือ ที่สงบ ช่วยทำให้ร่างกายผ่อนคลาย จิตใจสงบ ปราศจากเสียงรบกวนจากกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ป่า คือ ที่ใช้ฝึกตนเองให้รู้แจ้งเห็นจริง เพื่อเอาชนะตัณหา เมื่อพระอาศัยอยู่ในป่าท่านจะช่วยเหลือคนให้เข้าใจ และรู้คุณค่าของป่าเพื่อเขาจะได้ช่วยดูแลรักษาป่า ดังมีตัวอย่างที่ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในลักษณะของวัดป่า ป่าวัฒนธรรม ป่าชุมชนและป่าสาธารณะ เป็นต้น (Sekhiya Dhamma Group, 1992)

ภูมิหลังของคนไทย ในบรรยากาศแห่งป่า เขาลำเนาไพร ผู้แต่งอธิบายเห็นว่า ในอดีตนั้น วัฒนธรรมไทยได้พูดถึงเรื่องคุณของต้นไม้ไว้มาก และชี้ให้เห็นว่าคนในยุคสมัยนั้นมีการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีกับป่า แต่ปัจจุบันกลับตรงกันข้ามและมีความยินดีกับสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามา จากที่กล่าวข้างต้นมีผู้กล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้า ท่านมีชีวิตเป็น

ตัวอย่างแห่งการเป็นเพื่อนกับธรรมชาติ เพื่อให้พุทธศาสนิกได้พึงระลึกถึง ถ้าเราปฏิบัติได้อย่างนี้แล้วจะทำให้เห็น และเกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในส่วนธรรมชาตินั้น จึงจะสามารถประพจน์อะไรได้ถูกต้องและยังมีความหมายอีกแห่งหนึ่งว่า เป็นการเสียสละและจะเป็นแนวทางให้ทำหน้าที่สูงสุดนั้นได้ถ้ามนุษย์มีความรู้สึกละเลียดธรรมชาติรักความสวยงามในวัตถุที่สร้างขึ้นมา จะเป็นแนวทางแห่งความหายณะในที่สุด (Buddhadasa Phikku, 1975 : 146)

นอกจากนี้ผู้แต่งได้อธิบายให้เห็นว่า คนไทยปัจจุบันนี้ มองเห็นประโยชน์ตนเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวมและสิ่งเหล่านี้ควรจะมีการแก้ไข เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายมากกว่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวว่า การพัฒนาต้องมองผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้วยถ้าเราจะอนุรักษ์ระบบนิเวศหรือต้องการให้นิเวศวิทยาคงอยู่ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อสรรพสิ่งทั้งมวล เราต้องหันกลับเข้าหาศีลธรรมอย่างจริงจังต้องใช้ทรัพยากรอย่างมีสติสัมปชัญญะ วัดต่างๆ ในประเทศไทยจะต้องเป็นแบบอย่างของระบบนิเวศที่ดี (Buddhadasa Phikku, 2011 : 109) พระภิกษุสงฆ์เป็นเสมือนผู้ถือประทีปส่องทางชีวิต ซึ่งมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติ ดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับระบบธรรมชาติดีกว่าที่สุด พระภิกษุอาศัยความบริสุทธิ์ และการประพจน์ปฏิบัติที่ดีงามเป็นแบบอย่าง แนวสั่งสอนประชาชนให้ละเว้นจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดีด้วยจิตเมตตา โดยชี้ที่ คุณโทษและประโยชน์แก่สังคม และแนะนำวิธี

ครองชีวิต ให้ได้รับผลดีและความสุข ในการอนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนาได้ใช้วิธี การปลูกฝังจิตสำนึกให้เกิดขึ้น ตระหนักในคุณค่า ให้ซาบซึ้งในบาป บุญ คุณโทษ แห่งการกระทำที่ผิด และถูกต้องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Phramaha Mit Thitapanyo, 2013 : 16)

ประเด็นที่สอง ไทยปัจจุบันกับป่า

ผู้แต่งอธิบายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคน ไทยปัจจุบันกับป่าว่า มนุษย์มีความต้องการที่จะยึด ครองธรรมชาติมาเป็นของตัวเอง โดยความเป็นจริง แล้วเป็นไปได้ เพราะสิ่งทั้งหลายเป็นของธรรมชาติ ย่อมเป็นไปตามกฎธรรมชาติเราจะไปบังคับมันไม่ได้ บังการมันไม่ได้ ซึ่งในประเด็นนี้มีความสอดคล้อง กับแนวคิดพุทธทาสภิกขุได้กล่าวว่า ธรรมะเป็นอัน หนึ่งอันเดียวกับนิเวศวิทยาเพราะธรรมะมีความ เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน ต้นหา คือ ความอยากของ มนุษย์นี้แหละที่เป็นตัวทำลายความสมดุลของ ระบบนิเวศ ถ้าตัดความอยาก หรือควบคุมความ อยาก อย่างมีสติจะสามารถรักษาความสมดุลของ ระบบนิเวศไว้ได้ (Buddhadasa Phikkku, 2011 : 109) และในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเจริญนั้น ผู้แต่งอธิบายให้เห็นว่า คนไทยมีความรู้สึกกลัวป่า เป็นเครื่องหมายของความกลัวลี้ ซึ่งทำให้คนไทย ตัดไม่ทำลายป่ากันมากมาย เพื่อสร้างความเจริญ ที่เรียกว่าการพัฒนา มีความเห็นผิดเป็นชอบขาด ความรู้ความเข้าใจไม่ดีพอ ทำให้การพัฒนาเป็นไป อย่างขาดดุลยภาพ เมื่อขาดความรู้ความเข้าใจ ก็เกิดปัญหาขึ้นในด้านอื่นๆ ตามติดมา

จากเหตุผลเรื่องดังกล่าวนี้ พุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายถึงกฎของธรรมชาติมีความจริงอยู่ประการ

หนึ่งคือ สิ่งใดไม่เหมาะสมสิ่งนั้นต้องพินาศไป ไม่ว่า จะเป็นอะไรก็ตาม คือ คนสัตว์ก็ต้องพินาศถ้าทำผิด กฎข้อนี้ อะไรที่เหมาะสมสิ่งนั้นอยู่ แต่มีแง่มุมที่ต้อง เอามาเป็นครูว่า ทำเหมาะสมถูกต้องนั้นทำอย่างไร จึงมีอยู่ว่าไม่ขาดไม่เกินแล้วไม่สร้างปัญหาอันใหม่ ขึ้นมา สาเหตุที่ธรรมชาติอยู่รอดได้มาจนทุกวันนี้ เพราะอาศัยหลักนี้ ฉะนั้น การพัฒนาโดยธรรมชาติ อาศัยธรรมชาติเป็นครูจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม (Buddhadasa Phikkku, 2011 : 95) และการ พัฒนาในแนวทางดังกล่าวนี้ได้รับอิทธิพล มาจาก แนวคิดเดิมของตะวันตก ที่มองมนุษย์แยกต่างหาก จากธรรมชาติ โดยมนุษย์จะต้องเข้าไปยึดครอง ธรรมชาติ และนำเอาวิทยาศาสตร์มาเป็นฐานของ การสร้างสรรค์พัฒนาเทคโนโลยี เทคโนโลยีจึงเป็น อุปกรณ์สำคัญที่มีบทบาทใหญ่ ในกระบวนการ พัฒนาอารยธรรมปัจจุบัน ที่อาศัยอุตสาหกรรม ซึ่งดำเนินไปด้วยเทคโนโลยี จากประเด็นดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องกับมุมมองที่ว่า ในสังคมที่มีการ ครอบงำอย่างแน่นหนาโดยอารยธรรมตะวันตก ซึ่งเรียกว่าอุตสาหกรรมนิยม จะพบว่าผู้คนมีจิต สำนึกต่อธรรมชาติในลักษณะที่รุนแรง ทำลายล้าง และเผละลาญในสังคมแบบนี้ ธรรมชาติจะถูกขูดรีด หนักเพื่อประโยชน์เฉพาะหน้าของมนุษย์ มลภาวะ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติความ ทรุตรุณของชนบทและเมือง จึงเป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพชีวิตของมนุษย์อย่าง น่ารังเกียจ (Buddhadasa Phikkku, 2011 : 59)

ป่ามีความสำคัญในความหมายของคน ผู้แต่งได้อธิบายว่า ความสัมพันธ์ของคนกับป่ามี 4 ประการ คือ เศรษฐกิจ สังคม ระบบนิเวศและใน

แง่ชีวิตจิตใจและการพัฒนามนุษย์ ป่าเป็นแหล่งของปัจจัยสี่ เมื่อสภาพแวดล้อมป่า ดิน และน้ำจะเป็นตัวกำหนดการดำรงตนปรับตัวของมนุษย์ที่ทำให้อารยธรรมนั้นๆ มีลักษณะเฉพาะตัวที่ต่างกันเมื่อป่า ดิน น้ำเปลี่ยนไป วิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องก็เปลี่ยนไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับเกษมจันทร์แก้ว ที่มองว่าป่าธรรมชาติเป็นแหล่งสร้างปัจจัย 4 ให้กับมนุษย์ แต่ในสมัยปัจจุบันมนุษย์ได้พัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ มาเพื่อตอบสนองความต้องการ แต่ขาดการคำนึงถึงผลกระทบที่จะทำให้เกิดปัญหาทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Chankaew, 2010 : 12)

ในการที่จะอนุรักษ์ป่าได้ต้องขยายความคิดของคน ผู้แต่งอธิบายในทางพระพุทธศาสนาให้ ความสำคัญของป่า คือ การเอาป่าและธรรมชาติแวดล้อมมาเป็นปัจจัยเสริมในการพัฒนามนุษย์ตลอดจนการพัฒนาปัญญาให้รู้เข้าใจความจริงของธรรมชาติ จนเข้าถึงสัจจะธรรม จากคำอธิบายดังกล่าว พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) ได้กล่าวว่า ศาสนาโบราณช่วยให้ มนุษย์อยู่กลมกลืนกับธรรมชาติ ไม่ทำลายย่ำยีธรรมชาติ ปัจจุบันมนุษย์เริ่มคิดที่จะเอาชนะธรรมชาติควบคุมธรรมชาติ แทนที่จะอยู่อาศัยได้ อำนาจธรรมชาติ และคำสอนของศาสนาบางศาสนาว่าพระเจ้าสร้างโลกขึ้นมาเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ สัตว์ทั้งหลายเป็นอาหารของมนุษย์ และมนุษย์เป็นเจ้านายผู้ปกครองตามหลักพระพุทธศาสนาแล้วสิ่งที่สำคัญต่างๆ ไม่มีใครเป็นนายมีอำนาจเหนือใครโดยไม่พึ่งพาอาศัยกัน สิ่งต่างๆ อาศัยซึ่งกันและกันเกิดขึ้นและธรรมชาติต้องอาศัยมนุษย์ มนุษย์อยู่ไม่ได้ถ้าสิ่ง

แวดล้อมตามธรรมชาติถูกทำลาย (Phra Methee dhammaphorn (Prayoon Dhammacitto, 1995 : 9)

แนวคิดที่ครอบงำอยู่เหนืออารยธรรมยุคปัจจุบัน ผู้แต่งอธิบายว่า มนุษย์แสวงหาความสุขทางวัตถุ และความสุขในทางพระพุทธศาสนานั้นคือ เข้าถึงธรรมชาติ เป็นเรื่องของความจริงตามธรรมดาที่มีอยู่ เมื่อคนมีความสุขกับธรรมชาติแล้ว การที่จะต้องค้นหาความสุข จากการหาวัตถุ มาบำรุงบำเรอให้เต็มที่ ก็จะมีขอบเขตขึ้นมาทันที มันจะลดความรุนแรงลง คือ จะเกิดความพอดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับธรรมชาติ ผู้แต่งได้นำเสนอว่าการจะแก้ปัญหาให้สัมฤทธิ์ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดกันใหม่ มนุษย์จะต้องพัฒนาจิตใจของตนเอง พัฒนาปัญญา สามารถเข้าถึงหรืออยู่ในภาวะที่ดีที่สุดได้โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งจัดการภายนอก มนุษย์จะต้องได้รับการพัฒนาให้มีดุลยภาพ แล้วก็จะแก้ไขปัญหานี้ได้ จะสามารถเข้าถึงธรรมชาติและมีความสุขจากธรรมชาติโดยตรง โดยไม่ต้องไปเบียดเบียนธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะถ้าธรรมชาติอยู่ไม่ได้ ตนเองก็ต้องดับสูญด้วย การแก้ปัญหาแค่รักษาดุลยภาพในระบบนิเวศทาง ด้านกายภาพอย่างเดียวไม่พอ ต้องมีดุลยภาพใน ด้านจิตใจ คือ ต้องให้มีความสุขของมนุษย์ในการสัมพันธ์กับธรรมชาติ ตลอดจนการเข้าถึงอิสรภาพที่แท้จริง ในที่สุดด้วย คือ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับป่า ในแง่คุณค่าต่อชีวิตจิตใจ และการพัฒนามนุษย์

จากความข้างต้น มีความสอดคล้องกับแนวคิด อำนาจ วงศ์บัณฑิต ที่เห็นว่า เหตุผลความจำเป็นที่มนุษย์ต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ก็เพื่อประโยชน์ ในการรักษาระบบนิเวศน์ให้คงอยู่ แนวคิดนี้ถือว่า มนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน์ทั้งหมด เท่านั้น และมองว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มีความ สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเสมอ สิ่งมีชีวิตทุกชนิดต้อง พึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้น หากระบบนิเวศขาดสมดุล มนุษย์ย่อมได้รับความเดือดร้อนไปด้วย อาจกล่าว ได้ว่าแนวคิดนี้ยึดถือ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเป็นศูนย์กลาง (Wongbanthit, 2007 : 39)

องค์กรร่วมแห่งองค์กรร่วมสามประสาน คือ ฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง ระบบการ ดำรงอยู่ของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วย มนุษย์ สังคม และธรรมชาติ ผู้แต่งได้อธิบายให้เห็นว่า การมีฐาน แห่งความคิดที่ผิด มนุษย์ก็ดำเนินชีวิตไปในทางที่ ผิด เมื่อมีการพัฒนาที่ผิดก็จะเกิดปัญหาแก่ชีวิตของ ตนเอง แล้วก็เกิดปัญหาแก่สังคม จากประเด็น ดังกล่าว พุทธทาส ภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า การมองโลก แบบองค์กรร่วม นอกจากสิ่งที่เรียกว่า มนุษย์หรือ สิ่งต่างๆ ในโลกธรรมชาติจะเป็นการแบ่งแยก โดยสมมติเท่านั้นแล้ว ความจริงที่ว่าสิ่งที่มีอยู่คือ กระแสของความเปลี่ยนแปลงที่อิงอาศัยกันทาง เหตุปัจจัย จนเป็นเครือข่ายที่แยกกันไม่ออกและ ไม่มีสิ่งใดที่สามารถมีอยู่ได้โดยไม่อิงอาศัยสิ่งอื่นนั้น ทำให้โดยสาระแล้วโลกทัศน์ของพุทธปรัชญาเป็น โลกทัศน์แบบองค์กรร่วมที่มองว่า ความเปลี่ยนแปลง ไปในจุดใดจุดหนึ่ง ย่อมมีผลต่อภาพรวมทั้งหมด โลกทัศน์องค์กรร่วมก่อปรกกับการปฏิเสธตัวตนที่มี ทำที่ตามมา และมนุษย์ไม่ได้เป็นศูนย์กลางของโลก ทุกสิ่งในโลกมิได้มีอยู่เพื่อรับใช้มนุษย์ เนื่องด้วยใน

ระดับความจริงสูงสุดไม่ได้มีมนุษย์ ดังนั้น การกล่าว ว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของโลกจึงไร้สาระ โดยภาพ รวมความมีอยู่ของทุกสิ่งเป็นไปได้อิงอาศัยทุกสิ่ง ไม่มีสิ่งใดเลยที่มีอยู่โดยเป็นศูนย์กลางให้สิ่งอื่นเข้า มารับใช้ (Buddhadasa Phikkku, 2011 : 61)

ประเด็นที่สาม : ไทยอนาคตกับป่า

ผู้แต่งได้อธิบายถึงหลักการทั่วไปในการ แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมว่า การแก้ปัญหาจะต้อง สัมพันธ์กับการพัฒนาตัวคน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันนี้มีการรณรงค์เพื่อพัฒนา และปลูกจิตสำนึกค่านิยมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และผู้แต่ง ได้นำเสนอแนวทางวิธีการแก้ไข เพื่อให้บรรลุ เป้าประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ไว้ 3 ระดับ คือ 1) การ แก้ไขปัญหาระดับพฤติกรรม คือ ทำอย่างไรจะให้ มนุษย์มีพฤติกรรมที่ไม่ทำลายป่า แต่ให้มีพฤติกรรม ที่อนุรักษ์ป่า การแก้ปัญหาพฤติกรรมด้วยการออก กฎกติกาเพื่อควบคุม คือ การออกกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ กติกาของสังคม และการสร้าง พฤติกรรมเคยชิน จากประเด็นดังกล่าวข้างต้นนั้น มีความสอดคล้องกับวิธีการนำเอาจารีต ประเพณี วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมต่างๆ ตลอดจน ค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคม มาใช้เป็น เครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น ถือว่า ป่าช้า หอผี ขุนน้ำ คือสถานที่ที่จะต้องอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ ห้ามผู้ใดเข้าไปบุกรุกหรือตัดต้นไม้ มิฉะนั้นจะมีอันเป็นไป นอกจากนั้นยังมีพิธีกรรม ต่างๆ เช่น การเข้ารุกขมูล การบวชต้นไม้ การสืบทอด แม่น้ำลำธาร เป็นต้น พิธีกรรมเหล่านี้เป็นการ เกื้อกูล การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ได้เป็น อย่างดี (Buddhadasa Phikkku, 2011 : 70)

2) การแก้ปัญหาในระดับจิตใจ โดยการสร้างคุณธรรมและความสุข องค์ประกอบของการแก้ปัญหาในระดับจิตใจนี้จะต้องมี จิตสำนึกที่รับผิดชอบ ความเมตตา กรุณา ท่าทีของจิตใจที่ชื่นชมความงามของธรรมชาติ ความรู้สึกเป็นสุขในการอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งการแก้ปัญหาในระดับจิตใจนี้มีความคล้ายกันมัน เสือสูงเนิน (Seuasungnern, 2009 : 109) ได้กล่าวไว้ว่า การมีจิตสำนึกในเรื่องของความรับผิดชอบ ความเมตตา กรุณา ความรู้สึกซาบซึ้งถึงความงามของธรรมชาติ ความรู้สึกชื่นชมยินดี เมื่อขาดสิ่งหนึ่งไปก็จะทำให้ขบวนการอีกส่วนหนึ่งสูญเสียความสมดุลจนอาจไม่สามารถตั้งอยู่ได้ คุณธรรมเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วในจิตใจจะช่วยแก้ไขพฤติกรรมทางกายได้ด้วย และ 3) การแก้ปัญหาในระดับปัญญา การแก้ปัญหาในระดับปัญญาเริ่มตั้งแต่การมองเห็นเหตุผลหรือมองเห็นประโยชน์ในการที่จะมีพฤติกรรมอย่างนั้นว่าการกระทำอย่างนั้นมีคุณค่าความหมายหรือไม่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอย่างไร

มุมมองของผู้แต่งเห็นว่า เมื่อเราบริโภคด้วยปัญญาทำให้มองเห็นคุณค่าและประโยชน์ที่แท้จริงแก่ชีวิตจากการบริโภคนั้น เมื่อปัญญาเกิดขึ้นสังคมก็ไม่ต้องเบียดเบียนแย่งชิงกันมาก ธรรมชาติก็ค่อยรอดจากการถูกทำลาย แนวทางการแก้ปัญหาธรรมชาติแวดล้อมเป็นขั้นๆ 3 ระดับ คือ ระดับพฤติกรรม ระดับจิตใจ และระดับปัญญา จากมุมมองดังกล่าวตรงกับ มัน เสือสูงเนิน ที่เห็นว่าการอบรมให้มีเหตุผลจนมองเห็นสิ่งต่างๆ ว่ามีเหตุผล อธิบายทำให้เข้าใจธรรมชาติได้ดี แล้วจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดความรู้สึก จากการเปลี่ยนแปลงขั้น

พื้นฐานพัฒนาไปถึงขั้นสูงขึ้นไปได้ เช่น เกิดความรู้สึกกตัญญูทศเวทที่ขึ้นแทนการกลัววิญญาณในธรรมชาติ ซึ่งเป็นการพัฒนาจริยธรรมแห่งความกลัวไปสู่ความสุขความสงบ เมื่อมนุษย์พัฒนาได้สมบูรณ์ทั้ง 3 ประการนี้แล้ว ก็จะสามารถถอนรักรัษัธรรมชาติให้คงอยู่อย่างถาวรยั่งยืนได้

4. จุดเด่นและข้อควรพิจารณา

1. จุดเด่นของหนังสือ คนไทยกับป่า ผู้แต่งได้อธิบายถึงเรื่องราวเกี่ยวกับป่าไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็นดังนี้

ตอนที่ 1 ไทยอดีตกับป่า ผู้แต่งได้อธิบายให้เห็นวัฒนธรรมของคนไทยเกี่ยวข้องกับป่าแต่เดิมนั้นมีคติกับธรรมชาติในทางที่ดีงามเป็นไปในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน ป่าจึงมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่เกี่ยวข้องถึงการดำรงชีวิตพื้นฐานซึ่งมีผลทำให้มนุษย์ผูกพันอยู่กับธรรมชาติอย่างแน่นแฟ้น แม้ช่วงเวลาจะเปลี่ยนไป ปัจจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้นก็ตาม มนุษย์ยังมีความจำเป็นในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งผู้แต่งได้นำหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์มาอธิบายโดยใช้ภาษาที่อ่านเข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ตระหนักถึงคุณค่าของป่า เช่น ความกตัญญู คือ ความรู้คุณค่า รู้สึกรู้สีก่อนที่มิใช่มนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสัตว์และพืชทั้งหลายด้วยการตระหนักถึงปัญหาและคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิด

ประโยชน์สูงสุด ไม่ทำลายและช่วยกันดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ ให้คงความสมดุลในระบบนิเวศ สิ่งเหล่านี้ คือ ความเข้าใจในธรรมชาติเป็นเครื่องฝึก ขัดเกลาจิต ทำให้มนุษย์มีจิตเมตตา มีทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ต่อสรรพสิ่งรอบตัวที่ เกื้อกูลให้ชีวิตดำรงอยู่ อันเป็นหลักสำคัญในการ ดำเนินชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรือง เพราะทุกชีวิตอยู่ ภายใตกฎธรรมชาติอันเดียวกันเป็นเหตุปัจจัยกันก่อ ให้เกิดผลดี ทำให้มนุษย์กับธรรมชาติดำรงอยู่รวม กันได้อย่างยั่งยืน

ตอนที่ 2 ไทยกับป่าในปัจจุบัน หาก พิจารณาเนื้อหาจะพบว่า ผู้แต่งได้อธิบาย ถึงระบบ ความคิด ที่มาจากเรื่องรากฐานทางความคิดที่ผิด เรียกว่า มิจฉาทิฐิ เมื่อมีความคิดที่ผิด มนุษย์ก็จะ คิดทำไปในทางที่ผิด แล้วการพัฒนาจะดำเนินไป ในทางที่ผิด เป็นปัญหาเกิดผลเสียไปหมด ต่อมนุษย์ และธรรมชาติ การมีความเข้าใจผิดตามความ เป็นจริง ซึ่งตรงกันข้ามกับความเข้าใจถูกต้อง คือ สัมมาทิฐิ การสร้างวิธีคิดให้ถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญ คือ เข้าใจในสภาวะที่มันเป็นจริงทั้งหลายของการ ดำเนินการบนฐานของความจริง ต้องกำหนดเอาวิธี การให้สอดคล้องกับบริบทของปัญหาที่เกิดขึ้นให้ได้ ด้วยการรักษาความสมดุลของธรรมชาติ เพราะ สรรพสิ่งบนโลกใบนี้ไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ต่างก็พยายามที่จะรักษาสมดุลเดิมไว้ให้ได้ แม้จะต้องปรับตัวเพื่อพยายามรักษาสมดุลเดิม (Homeostasis) โดยการใช้พฤติกรรม (Behavior) เพื่ออยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมขณะนั้นให้ได้ ซึ่งนอกจาก มนุษย์จะต้องไม่สร้างภาระเพิ่มให้กับธรรมชาติ โดยการช่วยรักษาสมดุลให้กับโลกแล้ว การศึกษา

ธรรมชาติให้เข้าถึงแก่นแท้ของธรรมชาติก็เป็น สิ่งสำคัญ เพราะสิ่งที่จะช่วยให้ธรรมชาติกลับคืน จากสภาวะเสียสมดุลได้ก็คือ ความรู้อย่างถูกต้อง และจิตสำนึกของทุกคน

ตอนที่ 3 ไทยอนาคตกับป่า ผู้แต่งได้นำ เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการทำลายป่า โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่มีต่อป่า การปลูกฝัง จิตสำนึกที่ดี และตระหนักถึงคุณค่าช่วยกันรักษาป่า และที่สำคัญ คือ การนำหลัก อิทัปปัจจยตา มาอธิบายถึงความสัมพันธ์กัน ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต มีอิทธิพล เกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกัน และกัน เพราะเมื่อป่าถูกทำลาย ผลกระทบจาก ปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วน หนึ่ง อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรที่ เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันไปทั้งระบบ เพียงแค่เรารู้จัก การเชื่อมโยงเราจะเข้าใจความเป็นไปของธรรมชาติ จะเข้าใจเหตุผลทุกอย่าง และจะทำให้เราไม่ยาก ทำลายมัน เพราะธรรมชาติ คือ จุดกำเนิดของ ทุกสิ่งแม้กระทั่งตัวเรา ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นปรากฏการณ์ที่ก่อให้เกิดความ เสียหายต่างๆ ตามมาอย่างมากมาย มีผลต่อความ เป็นอยู่ของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตบนโลก ทั้งยัง เกี่ยวโยงถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ ยังส่งผลให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ที่เป็นผลเสีย โดยตรงต่อสิ่งมีชีวิต ซึ่งอาจทำให้เกิดการสูญเสีย สิ่งมีชีวิต หรือนำไปสู่สภาวะที่พิษและสัตว์บางชนิด สูญพันธุ์ไปได้ การดูแลรักษาป่านั้นถือเป็นหน้าที่ ของเราทุกคน ที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วม จึงจำเป็น ต้องมีการจัดทำแนวทางและวิธีดำเนินการในการ

ป้องกัน ยับยั้ง ชะลอ และขัดขวาง การเกิดปัญหา
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ข้อควรพิจารณาหนังสือเรื่องคนไทย
กับป่า มีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ในการ
ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับป่า ที่สำคัญคือ
ให้แนวคิดที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาความคิดและ
เจตคติที่ถูกต้องดีงามในอดีต ผู้คนสมัยนี้มีความ
แตกต่างกัน เรื่องสำนึกในทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม เมื่อมาถึงยุคที่คนขาดความเกรงกลัว
ขาดสำนึก มีเรื่องของผลประโยชน์ ในการปกป้อง
ทรัพยากร ต้องการครอบครองและจัดสรรธรรมชาติ
เพื่อสนองความต้องการสุขสบายของตน คนจึง
ทำลายป่าจนก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย
ในที่สุดคนก็ต้องเป็นผู้รับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น
การแก้ไขปัญหาก็เกิดการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน มิใช่เพียง
การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยใช้กฎหมายมา
ควบคุม แต่จะต้องมีจิตสำนึกรับผิดชอบ และจะต้อง
พัฒนาปัญญา ให้เข้าใจคุณค่าของป่ามีความรับผิดชอบ
ต่อส่วนรวมเห็นประโยชน์ของพฤติกรรม
อนุรักษ์ป่า เข้าใจระบบปัจจัยสัมพันธ์ และรู้จัก
ความพอดีในการบริโภค ยิ่งกว่านั้นเมื่อเราอ่าน
หนังสือเล่มนี้แล้ว ถ้านำไปปฏิบัติจริงก็จะได้
ประโยชน์ว่า ในการพัฒนาและการอนุรักษ์ทำให้ป่า
ยังอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์และธรรมชาติไม่เปลี่ยนแปลง
และตระหนักถึงการแก้ไขปัญหาร่วมกันจะทำให้เกิด
การอนุรักษ์อย่างยั่งยืน อีกอย่างต้องยอมรับว่า
การเอากฎหมาย หรือนโยบายมาเป็นเครื่องมือ คือ
การฝืนความจริง หากไม่ให้ประชาชนหรือชาวบ้าน
ในพื้นที่มีส่วนร่วมในการรักษา เมื่อเกิดปัญหาที่เข้าไปที่
กฎหมายทั้งหมดไม่ได้เข้าไปที่กฎชาวบ้าน ดังนั้น

จุดอ่อนของทรัพยากรที่เสื่อมโทรม คือ เมื่อชาวบ้าน
ไม่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา การทำลายก็เป็น
เรื่องง่ายสำหรับเขา แต่หากเรามาปรับเปลี่ยนให้คน
แต่ละพื้นที่ได้นำเอาหลักความเชื่อที่เป็นวิถี
วัฒนธรรมของเขามาเป็นเครื่องมือ เปลี่ยนวิธีคิดให้
ทรัพยากรเหล่านี้เป็นของเขา เขาก็จะช่วยกันดูแล
รักษา

5. สรุป

หนังสือคนไทยกับป่า หากพิจารณาเนื้อหา
ของหนังสือจะพบว่า ผู้แต่งได้ถ่ายทอดความจริง
ของมนุษย์ว่ามีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นจนไม่อาจ
จะแยกป่าออกจากวงจรชีวิต ซึ่งปัจจุบันคนไทย
มีคติดเกี่ยวกับป่าที่เปลี่ยนไปจากเดิม คือ มนุษย์
มีความรู้สึกละเลยจะจัดการธรรมชาติอย่างไรก็ได้
โดยความจริงแล้วเป็นไปไม่ได้ สิ่งทั้งหลายเป็นของ
ธรรมชาติ มันเป็นไปตามกฎธรรมชาติ มันไม่ได้เป็น
ไปตามความอยากของคน ยิ่งกว่านั้นการดำเนิน
เนื้อเรื่องทั้งสามตอนนั้น เป็นลักษณะของการสร้าง
ความเชื่อมโยงของเนื้อหาในแต่ละตอนให้มีความ
สอดคล้องถึงกันได้โดยเริ่มจากอดีตถึงปัจจุบันและ
มองถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อีกทั้ง
มีการนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาคัดไม้
ทำลายป่า โดยทุกฝ่ายจะต้องให้ความร่วมมือกัน
จึงจะทำให้การแก้ไขปัญหานั้นประสบความสำเร็จ
นับได้ว่าเป็นหนังสือที่มีคุณค่ายิ่งทั้งทางด้านการ
ศึกษาและการนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต

ผู้เขียนมีความเห็นว่า หนังสือคนไทยกับป่า
หากพิจารณาแล้ว พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)
ได้นำเอาความเชื่อมาอธิบายตามกรอบความเชื่อ

ดั้งเดิมของมนุษย์มีต่อธรรมชาติ และมนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ มาเป็นแนวทางที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาอีกรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากว่า ธรรมชาติได้สอนให้มนุษย์รู้จักสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นมาในโลกนี้แบบอิงอาศัยกัน แต่การจะปลดปล่อยตนเองออกจากความทุกข์ได้ก็ต้องอาศัย

ปัญญาที่มาจากความเข้าใจสรรพสิ่ง ซึ่งจะต้องมาจากธรรมชาติเป็นตัวบ่งชี้ ในมุมมองทางพระพุทธศาสนา ป่าเป็นสถานที่ที่ก่อเกิดให้เกิดการพัฒนาจิต ส่งผลต่อสติปัญญาในหลักวินัยพระพุทธศาสนาสอนให้คนเคารพธรรมชาติ ถ้าเราเข้าถึงธรรมชาติดีก็จะเข้าถึงธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ทำให้เราเข้าใจในการใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาชีวิตได้

References

- Buddhadasa Phikkku. (1975). *Camp Dharma*. Bangkok : Dharmathan Foundation.
- Chankaew, S. (2010). *Environmental Science*. Bangkok : Kasetsart University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tipitaka, Series of Mahachulalongkornrajavidyalaya*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.
- Phra Metheedhammaphorn (Prayoon Dhammacitto). (1995). *Dharma and Environmental Conservation*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidya.
- Phra Metheedhrammaporn (Prasar Janthasarro). (2011). *Buddhadasa Phikkku Concept of Conservation of Natural Resources and Environment*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidya.
- Phramaha Mit Thitapanyo. (2013). *An Analytical Study Guidelines for Prevention and Solve the Problem of Pollution on Buddhist View. Researcher Tittle*. KhonKaen : Mahachula longkornrajavidya.
- Sekhiya Dhamma Group. (1998). *The Priests with the Forest are Missing the Truth : Conclusions of the Monks Dialogue on the Consistency Between Discipline and Law*. Bangkok : Medthay.
- Seuasungnern, M. (2009). *Buddhism and the Environment*. Chachoengsao : The Modern System Offset, Ltd.
- Takrairac, P. (2015). *Guidelines for Sustainable Forest Resource Management in Border*. Srisaket : Srisaket Rajabhat University.
- Wongbanthit, U. (2007). *Environmental Law*. <https://pttinternet.pttplc.com/green-globe/2542/writing-01.html>. (Accessed 5 April 2018).

